



The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

lati érde-
zt jelenti,
désére és
nyamatok
ók figyel-
— ennek

enciájára
munká-
ok, akik
figyelik.
termelési
amelyek-
éget érez-

удничества
оформлен-
иственного
готовность
рациональ-
иятий тор-
исе время.
рациональ-
остепенное
интересован-
влении от-

übertrieb-
führungs-
produktion,
besteht in
integrations-
arbeitenden
standenen
ernehmen
ng der ge-
steme der
ysteme im

VITA

INTERJÚ

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS ÉS A JÖVEDELEMSZABÁLYOZÁS ÖSSZEFÜGGÉSEIRŐL

Folyóiratunk ismert szakembereket kérdezett meg három — közvéleményt foglalkoztató — problémaköréről:

1. Véleménye szerint hogyan kell figyelembe venni a tervszerű felsőszintű állami irányításban az időjárás függvényében hullámzó mezőgazdasági termelést, valamint ennek közvetett és közvetlen hatásait (termelési kedvre, ipari feldolgozásra, lakossági ellátásra, személyes jövedelemre, fejlesztési alapra, egyes termelési szektorokra stb.)?

2. A mezőgazdaságban és a feldolgozásban várható 1977. évi termelési és pénzügyi eredményeket miképpen értékeli?

3. Megítélése szerint az 1976. és 1977. évi eredmények mennyiben érintették az 1978. évi, valamint az V. ötéves terv termelési előirányzatait, anyagi-műszaki feltételeit és a gazdasági szabályozókat?

Az interjú során megkérdeztük Antal Józsefet, Boór Károlyt, Enyedi Zoltánt, Huszár Józsefet, Kis Pált, Kiss Károlyt, Mentényi Miklóst, Őri Jánost, Pályi Józsefet és Szilágyi Sándort. Az interjúra kapott válaszokat a következőkben közöljük.

Folyóiratunk a fenti kérdésekkel kapcsolatosan mások véleményét is szívesen közli.



ANTAL JÓZSEF,

A Békés megyei Tanács V. B.
Mezőgazdasági és Élelmezési Osztályának
helyettes vezetője

1. A tervszerű arányos fejlődés biztosítása érdekében a prognosztizálásban, a tervezésben a mezőgazdasági termelés időjárási hullámzása nem lehet döntő. Az utóbbi évek tapasztalatai Békés megyében azt bizonyítják, hogy a nagy természeti katasztrófa kivételével a hullámzás mérsékelhető. Példa erre az 1976. és 1977. évi búzatermelés eredménye: kedvezőtlen időjárási viszonyok ellenére az előző évekhez képest mindkét esetben rekord-termést értünk el. A mezőgazdaság bruttó termelési értéke az előző évihez viszonyítva még 1976-ban is emelkedett a megyében.

A mezőgazdaság alapvető ágazataiban az üzemek termelési kedvét elsősorban nem az időjárás okozta hullámzás befolyásolja, sokkal lényegesebb a közgazdasági helyzet, a termelés—feldolgozás közötti összhang. Például a mezőgazdasági üzem a paradicsomot vagy a cukorrépát olyan időben és ütemben szállíthassa a feldolgozás helyére, amikor a termék érett és az üzemi viszonyok lehetővé teszik a gyors szállítást.

A felsőszintű prognosztizálásban és a tervezőmunkában a népgazdasági igényekből kell kiindulni. A végrehajtásban lényeges elem az időjárás, de nincs alárendelt szerepe a műszaki megalapozásnak, a szakmai, a vezetési feladatoknak. Okos vezetéssel, jó szakmai irányítással a mezőgazdasági termelés hullámzása lényegesen csökkenthető.

2. Az 1977. év előkészítése jó volt, az egyes időszerű munkákra a felkészülés szervezett volt, a végrehajtásban az üzemek együttműködése jól szolgálta az eredményes munkát.

Békés megyében a mezőgazdaság bruttó termelési értéke eléri a tervezett, talán az eddigi legnagyobb dinamikát éri el.

A termelés sokszínűségét mutatja az a tény, hogy

— amíg az egyik oldalon a megyei előirányzatok megvalósulnak, rekord búzatermés van, jelentősen emelkedik az állatok és állati termékek termelési értéke stb.;

— a másik oldalon néhány üzemben jelentkezik a tavaszi belvíz, majd az ezt követő aszály pénzügyi gondja.

3. Az előzetes számítások azt mutatják, hogy Békés megyében az ötödik ötéves terv első két évére előirányzott fejlődési ütem megvalósul.

A terv biztonságos megvalósítása érdekében szükséges az egyes ágazatok külön-külön értékelése. Arra kell törekednünk, hogy üzemen belül az üzemi adottságoknak megfelelő szerkezetet alakítsanak ki.

A közgazdasági szabályozókat egy-egy tervciklusra határozottabban kell kidolgozni, rugalmasabb legyen, illetve ne kelljen sűrűn módosítani. Egy-egy ágazat szabályozásánál nem kell megvárni, amíg az ágazat mélypontra jut, pl. szarvasmarha-ágazat, zöldségtermelés.



ENYEDI ZOLTÁN,

a Pénzügyminisztérium miniszteri tanácsosa

1. A terv általában olyan átlagtermésekkel számol, melyeket a mezőgazdaság átlagos időjárási viszonyok mellett a hatékonyság megkívánt mértékű növelésével érhet el. A ténytörvények természetesen ettől eltérhetnek, a termés lehet több vagy kevesebb (még a tervvel azonos vetésterület mellett is) attól függően, hogy az időjárási viszonyok az adott termékekre kedvezőek vagy kedvezőtlenek voltak.

A szükséges intézkedéseket meghatározza a termék jellege, nevezetesen az, hogy a mezőgazdasági termék változatlan állapotban tárolható vagy sem, exportja milyen rugalmasan változtatható. (Az állattenyésztési ágazatokra az ilyen jellegű ingadozás nem jellemző.) Ennek megfelelően azoknál a terményeknél, amelyek változatlan formában hosszabb ideig tárolhatók, megfelelő tartalék tárolókapacitásokra van szükség. Ezzel olyan készletek tartása válik lehetővé, amelyek egyenletes exportot és a gyengébb átlagtermésű években is kiegyenlített gazdálkodást tesznek lehetővé.

A cikkek másik csoportja feldolgozás nélkül nem tárolható. E cikkek általában kevésbé kötött árformába tartoznak, így nagy termés esetén a fogyasztói forgalom a mérsékelt árak következtében jobban növelhető (zöldség-gyümölcs). A termelési kedv folyamatossága érdekében megfelelő jövedelmezőséget adó minimális árak garantálása szükséges. Amennyiben feszültség jelentkezik a felvásárlási és piaci árak között, intervenciós beavatkozásra kerülhet sor.

Ezen cikkeknek a fölösleg levezetése részben az élelmiszeripari kapacitások rugalmas növelésével is megoldható. Ez természetesen nem jelent hosszú távon kihasználatlan feldolgozókapacitást, inkább a műszakok időleges megnyújtása, kettős műszakok bevezetése a megoldás útja.

E második cikkesorozatban terméskiesés esetén a felvásárlási és a fogyasztói árak emelkednek, és ez automatikusan a fogyasztás korlátozását vonja maga után. Az árak és a fogyasztás ingadozása elsősorban a friss fogyasztású termékekre jellemző, a feldolgozott termékek tárolhatók és megfelelő tartalékokkal az egyenletes fogyasztás igénye kielégíthető.

A felsőszintű állami irányításnak ezek feltételeit kell biztosítani.

Meg kell jegyezni, hogy nincsen olyan év, amely valamennyi mezőgazdasági termék termelésére kedvező vagy kedvezőtlen lenne, és az időjárási hatások valamennyi gazdaságot egyformán érintenének. A jellemző inkább az, hogy egyes termékekből a tervet meghaladó mennyiséget, más termékekből viszont kevesebbet termelnek. Ennek ellenére lehetnek olyan évek, amikor a kedvező időjárásra visszavezethető okok miatt egyes üzemek nyeresége kiugróan magas, másoké pedig a tervezettnél alacsonyabb. Ez a személyi jövedelmeket — a jövedelemszabályozó rendelkezések következtében — mérsékeltebben ingadoztatja. Hatása elsősorban a fejlesztési alapok nagyságában mutatkozik meg.

A fejlesztési alapok többletei nagyobb beruházások indítását teszik lehetővé, kedvezőtlen eredmény esetén pedig a fejlesztési hitelek törlesztésére sem jut fedezet.

Célszerű lenne ennek kiegyenlítését a hiteltörlesztés lehetőségeinek rugalmasabb szabályozásával megoldani.

Számolni kell azzal is, hogy a készletek szűkített önköltségen történő értékelése mérsékli a szélsőséges eredmények kialakulását. Így az 1976. évi magas takarmányönköltségek csökkentik az 1977. évi nyereséget, 1978-ban viszont az ez évi alacsony önköltségű takarmányokat fogják felvetni.

2. A termésbecslések azt mutatják, hogy 1977-ben megvalósul a tervben előirányzott nagyarányú termelésnövelés. Várhatóan ezzel egyidejűleg a vállalati, szövetkezeti nyereség is emelkedik. A nyereségek emelkedését nemcsak a magasabb terméseredmények okozzák, hanem az is, hogy ez évben érvényesül először az 1976-ban hozott jövedelemnövelő intézkedések hatása is. Így 1978-ban a fejlesztési források bőven állnak a mezőgazdasági üzemek rendelkezésére. Az 1977. évi bőséges alapanyag-ellátás következtében az élelmiszeripari vállalatok kapacitásukat jól kihasználták, aminek eredményeként nyereségük is sokkal kedvezőbb lesz az elmúlt évinél.

3. 1978-ban a tervezettnél több fejlesztési forrás tervszerű felhasználása igényel központi befolyásolást. Túlságosan korai volna azonban az V. ötéves terv termelési előirányzatainak teljesítésére következtetni az első két év adatai alapján.

Az 1976. évi kedvezőtlen és az 1977. évi kedvező terméseredmények összevetése arra utal, hogy mezőgazdaságunk a tervben meghatározott irányban fejlődik és a fejlődés üteme meghaladja a tervezettet. Néhány területen azonban a lemaradás már most valószínűsíthető. Várható, hogy nem valósulnak meg, vagy legalábbis a tervezettnél kisebb ütemben létesülnek az ültetvénytelepítések, és a tehénállomány szektorális megoszlása sem követi a tervet. Egészében azonban semmi okunk sincs arra, hogy az V. ötéves terv megvalósulásában kételkedjünk.

HUSZÁR JÓZSEF,

a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa
főosztályvezetője

1. A mezőgazdasági termelés hullámozása az időjárástól függően annál inkább jelent feszültséget, minél közvetlenebb a hatása a termelőre. Természetesen országosan is gond egyes termékekből a kevesebb vagy több termés, de hála a szocialista gazdasági rendszer rugalmasságának, népgazdasági szinten a feszültségek jobban levezethetők. Sajnos a mezőgazdasági szövetkezetek jelentős részében viszont ma rendkívül alacsonyok a tartalékok és a termelésben bekövetkezett hullámozások alapjaiban rendíthetnek meg egy-egy üzemet. A mezőgazdasági termelés ma már magas technikai szinten, viszonylagosan nagy ipari anyag- és egyéb költségfelhasználással folyik. Az egyes termelési ágak jövedelmezősége eléggé feszített, és termés-csökkenés esetén a mezőgazdasági termelőszövetkezetek kénytelenek a termelési célú alapjaikat mérsékelni. Ilyen esetben előbb vagy utóbb lelassul az adott üzem termelési színvonalának növekedése. Ehhez kapcsolódik a gazdálkodásnak az a jelensége is, hogy a szövetkezetek döntő részében a személyi jövedelem ma már munkadíjként funkcionál, nagyon lényegesen leszűkül a nyereségtől függő mozgó személyi jövedelemrész. A termelés és az eredmény hullámozásával összefüggő pénzügyi feszültségeket csakis a vállalati tartalékok terhére lehetne levezetni. Az elmúlt években azonban a tartalékok nem nőttek kielégítő mértékben és az ez évi gazdálkodás és remélhetően az elkövetkezendő évek eredményei nyújtanak majd alapot a kiegyenlített vállalati gazdálkodás megteremtésére.

2. Az ez évi várható termelési és pénzügyi eredmények felmérése részben már megtörtént, de folyamatosan, az idő előre haladásával válnak a becslések valósággá. Kétséget kizáróan ami a termelés természetes mennyiségét illeti — különösen a növénytermesztésben, de az állattenyésztés egyes ágazataiban is — a mezőgazdasági termelőszövetkezetek sikerei nagyon jelentősek. A várható pénzügyi eredmények megítélése azonban kétségtelenül a legnehezebb. Véleményem szerint ami a szövetkezeti nyereséget illeti, optimistábbak vagyunk a kelleténél a jelenlegi időszakban, különösen abban a tekintetben, hogy végső felhasználásra milyen nagyságú nyereség marad vissza a szövetkezetekben. Az időarányos pénzforgalmi adatok sem mutatnak az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva lényegesen jobb pénzügyi képet. Igaz, hogy még hátra van néhány nagyon fontos árunövény betakarítása és az ebből származó árbevételek meghaladhatják a tavalyi szintet, de vállalni kell költség-többleteket is az őszi betakarítással kapcsolatban. Mindenesetre azt megállapíthatjuk, hogy a többlettermelés alapot nyújt a korábban felélt biztonsági tartalékalapok részbeni visszafizetésére és a természetbeni forgóeszközök (tömegetakarmányok és abrakarmányok, állatállomány értéknövekedése) a múlt évinél magasabb színvonalú bőví-

tett újratermelésére. A pénzügyi eredmények egy jelentős része azonban áthúzódik az 1978. évre, mert hiszen az alacsonyabb önköltségű takarmányszerkezetek a jövő évben javítják az állattenyésztés eredményeit, mint ahogy az elmúlt évi magas önköltségi szerkezetek terhelték az idei gazdálkodást.

3. Az V. ötéves terv első két esztendeje sajátos módon egyenlíti ki egymást. 1976-ban a termelés kisebb mértékben, a vállalati jövedelem jelentősen visszaesett, a dolgozók személyi jövedelme sem nőtt kielégítően. A háztáji termelés csökkenését is figyelembe véve, a szövetkezeti parasztság reáljövedelme 1976-ban stagnált. Az ez évi eredmények azzal a biztató kilátással kecsegtetnek, hogy a nagyüzemi és kisüzemi jövedelem együttesen eléri az V. ötéves terv első két esztendéjére tervezett jövedelemnövekedést. Mint ahogy a termelésben is sikerült behozni az 1976-os évben el nem ért növekedést, ez a személyi jövedelmekben is bekövetkezhet. Más kérdés azonban, hogy a szövetkezeti vállalati jövedelmek növekedésében sikerül-e a két év együttes előirányzatait teljesíteni. Erre — azt hiszem — már a jelenlegi helyzet ismeretében sincsenek meg a kilátásaink. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a szövetkezetekben nem valósulnak meg a tervezett beruházások, sőt kisebb mértékben ennél több is lesz a teljesítés, de a gazdálkodás általános biztonsága romlott, csökkentek a közvetlen termelési tartalékok. Az elmúlt két esztendőben a szövetkezetek ahhoz, hogy teljesíteni tudják termelési feladataikat, növekvő mértékben vettek igénybe forgóeszköz-hiteleket. Ez azonban terven felüli kamatköltségekkel járt és növelte a termelés kockázatát is. Sajnos bizonyos szövetkezeti körben — és ez nem kevés, mert több mint a szövetkezetek egyharmada — rendkívül kockázatosra vált további forgóeszközhitel igénybevételevel nagyobb termelési ráfordítást, illetőleg tevékenységbővítést végrehajtani. Elsősorban ezekben a szövetkezetekben jellemző, hogy nem nő, sőt sok esetben csökken a műtrágya-felhasználás, kevésbé képesek jobb minőségű vetőmagvakat vásárolni és összességében kedvezően figyelembe venni az állami ösztönzést egyes termelési ágak fejlesztésére vonatkozóan. Általában ezt a jelenséget úgy szoktuk jellemezni, hogy az elmúlt években nőtt a szövetkezetek egyes csoportjai között a differenciáltság. Különösen jellemző a fejlesztési erőforrások különbözősége.

Az V. ötéves terv termelési előirányzatai az első két év eredményei alapján reálisnak és teljesíthetőnek tekinthetők. A termelés ágazati szerkezete és főképpen a szektorok közötti arányai azonban nem minden tekintetben egyeznek meg a tervvel. Hiszen a mezőgazdasági termelőszövetkezetek a tervidőszak első két esztendéjében elmaradtak a telepítésben, de az állattenyésztési kapacitások bővítésében is. Különösen a hústermelésben kell megőrizni a háztáji és kisüzemi gazdaságok ez évi eredményeit, mert a szövetkezetekben nagyobb arányú háztájitermelés-csökkenésnek az ellensúlyozására nincs mód maradék nélkül. Fontos dolog — és ezt szolgálják a jövő évre kidolgozandó szabályozómódosítások is —, hogy a nagyüzemekben tovább tartson a termelési lendület, a dolgozók érdekeltsége a termelés természetes mennyiségének bővítésében, de a jövedelmezőség ja-

vításában is fennmaradjon, sőt növekedjen, mert ez a terv teljesítésének a feltétele.

Különösen fontos, hogy a nagyüzemi vezetés vállalkozókedve — amely most fellendülőben van — fennmaradjon és a szövetkezetnek mint vállalatnak a kockázattűrő képessége fokozódjék. Az állami irányítás minden szintjén ennek elősegítése fontos feladat, mert ez teremti meg a következő ötéves tervidőszakra is a megfelelő átmenetet.



KISS KÁROLY dr.,

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa,
a MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Igazgatóság
igazgatóhelyettese



PÁLYI JÓZSEF,

a MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Igazgatóság
osztályvezető-helyettese

1. Az időjárás függvényében hullámzó mezőgazdasági termelés hatásait a tervszerű felsőszintű irányításban megítélésünk szerint csak szerény mértékben kell figyelembe venni. Véleményünket a következőkkel tudjuk alátámasztani:

— A mezőgazdasági termelést alapvetően a vállalatok *termelési színvonal*a és a *természeti tényezők* együttes hatása határozza meg. A természeti tényezők (a talajadottság, a terület felszínalakulása és az éghajlat) együttesen és közvetlenül a növénytermelésben és annak eredményeiben jelentkeznek. Minél szélsőségesebb az időjárás, annál nagyobb a termésingadozás, és ezzel együtt nő a termelés kockázata is. Ugyanakkor a mai mezőgazdasági vállalatok rendelkeznek már olyan anyagi-műszaki bázissal, amivel az időjárás okozta szélsőségeket tompítani tudják. Kétségtelenül ilyen esetben is marad a növénytermelésnek egy-két ágazata, amely különösen érzékeny az éghajlati változásokra és ezért a hozamingadozás is igen nagy. Korábbi vizsgálataink is bizonyítják, hogy hazánkban az egy termékre szakosodott, úgynevezett szűken specializálódott üzemek száma minimális,

hiszen nemcsak a természeti tényezők, hanem a piaci kockázat nagysága is a többirányú gazdálkodásra ösztönöz.

— Hivatkozhatunk *Csete László* korábbi munkájára,¹ amelyben a különféle termelési tényezők hozamra gyakorolt hatásának megállapítására többváltozós korrelációs és regressziószámításokat készített. Ezek alapján megállapította, hogy a hozamokat a következők alakítják:

- 65—85%-ban a ráfordítások hatása,
- 10—15%-ban az időjárási és természeti tényezők,
- 10—15%-ban egyéb gazdasági tényezők és
- 5—20%-ban a nem számszerűsíthető tényezők.

A korábbi évek gyakorlatának megfelelően 300 termelőszövetkezet körében tájékoztunk a vállalatok vezetőinél a következő évek fejlesztési elképzeléseiről, konkrétan V. ötéves tervünk fejlesztési elképzeléseinek megvalósulásáról.

A vizsgálatból egyértelműen megállapítható, hogy a megkérdezett gazdaságok 84%-a a kitűzött cél évenkénti ütemének megfelelően fejleszt, míg 16%-a ettől eltérően. E gazdaságok vezetői az alábbi okokkal magyarázzák az eltérést:

	%
— megfelelő minőségű és mennyiségű tenyészállat hiánya	46
— tervező- és beruházási kapacitás hiánya	32
— speciális gépsorok, technológiák hiánya	12
— az előző évi rossz gazdálkodási eredmény miatt bekövetkezett fejlesztésialap-hiány	7
— egyéb okok	3

A fenti felsorolásból is kitűnik, hogy kevés azoknak a szövetkezeteknek a száma, ahol valamilyen természeti tényező hatására térnének el előirányzatuktól.

A hullámzó mezőgazdasági termelést tehát nemcsak az időjárási tényezők befolyásolják. Különböző közgazdasági problémák (fejlesztésialap-hiány, beruházással kapcsolatos nehézségek, felvásárlási árak alacsony szintje, beszerzési problémák, értékesítési nehézségek a felvásárló szervek monopolhelyzetéből adódóan) „érzékennyé” teszik a mezőgazdasági vállalatokat, és ebből következően az időjárás alakulása az indokoltnál jobban befolyásolja a gazdálkodás eredményét.

2. Az 1977. évi eredmények a mezőgazdaságban több szempontból kiemelkedőek:

a) *A termelési érték növekedését* a jó időjárási körülmények alapvetően meghatározták, de emellett lényegesnek tekinthető a termelés hatékonyságának feltárása is. Az időben elvégzett munka mindenképpen a jobb szer-

¹ A hatékonyság időszerű elméleti és gyakorlatikérdései a mezőgazdaságban. MÉM STAGEK Kiadvány. 1972/10.

vezésre, a kevesebb veszteségidőre utal. Ezenkívül kedvezőnek nevezhető a zöldséget, a szarvasmarhát és a sertést érintő központi intézkedések termelési kedvre gyakorolt hatása.

b) *A vállalatok reagálása* igen gyors volt a közben hozott intézkedésekre, s további — 1978-ra közölt — szándékaik is ezt a programot erősítik. Növelni szándékoznak minden állattenyésztési tevékenységet és kis növekedéssel szinten tartani a zöldségtermelést. Ez ismét azt mutatja, hogy az érdekeltség fokozottabb megteremtésével a kritikus termékek termelését is lehet gyorsan növelni.

c) *A vállalati jövedelemben* bekövetkező növekedés nagyrészt a hozamnövekedéssel függ össze. Ebben azonban a hatékonyság növekedése is nagy szerepet játszik. Ez a folyamat erősítendő a jövőben is.

Bár a vállalatok fejlesztési lehetőségeiket a szándékaikhoz viszonyítva szűkösnak ítélik, mégis 84%-ban V. ötéves tervük arányos megvalósítását jelzik az általunk megkérdezett termelőszövetkezetek. Ebben az 1977. év várható eredménye döntően meghatározó.

d) Az 1977. évi eredmények jó lehetőséget adnak a tartalékalapok képzésére, ami az 1976. év után nagyobb fejlesztési biztonságot nyújt.

3. Az 1976. és 1977. év átlagában a további célkitűzések megvalósíthatók, de hangsúlyozni kell, hogy különösen az 1977. évi eredmények biztatóak. Különösen ezért kell hangsúlyozni, hogy a munkaerő-csökkenés kiváltásához az anyagi akkumuláció biztosított. Ez pedig a kézimunkaigényes termékeknel (zöldség) nagyon fontos is, hiszen ezek termelését valószínűleg nem kis mértékű technológiai váltással kell megoldani. Ehhez kapcsolódó problémákat jeleznek is a megkérdezett gazdaságok.

Az anyagi műszaki feltételek tekintetében — bár egyes gazdaságok pénzügyi nehézségekkel is küzdenek — jellemzőnek mondható, hogy a tervező-, kivitelezőkapacitás elégtelenségét jelölik meg a vállalati szándékot akadályozó okként. Az épületek saját vállalati kivitelezésében nagyobb érdekeltséget kellene teremteni a vállalatok szerint, hogy fejlesztési szándékaik időben megvalósuljanak.

A termelés szabályozó rendszerében valószínű jobban erősíteni kellene a hatékonyság növelésére vonatkozó és ösztönző elemeket. Ilyenek: az egyes termékek jövedelempozíciójának további közelítése, a hatékonyság növekedéséből származó jövedelem adómérséklő tényezőként való figyelembevétele. Ezt ezért tartjuk szükségesnek, mert a hatékonyság fokozása nélkül nem teljesülhet sem az 1978. évi, sem az V. ötéves terv célkitűzése.

A mezőgazdaságban viszont van még tartalék a hatékonyság növelésére, ezeket a gazdasági ösztönzőkkel még fokozottabb ütemben célszerű mozgásba hozni.

**MENTÉNYI MIKLÓS dr.,**

az Állami Gazdaságok Országos Központjának
vezérigazgató-helyettese

1. Alig van olyan év, amikor az időjárás kedvező vagy kedvezőtlen hatásai ne érintenék a mezőgazdaság egyes ágazatait. Mégis egy hosszabb időszak — mondjuk 10 év — átlagában több az olyan év, amikor az időjárás „átlagosnak” vagy az „átlagosnál valamivel kedvezőbbnek”, illetve az „átlagosnál valamivel kedvezőtlenebbnek” minősül és kevesebb az olyan évek száma, amikor az időjárás nagyon kedvező vagy nagyon kedvezőtlen hatása olyan mértékű, hogy az egész mezőgazdasági termelés alakulására jelentősen kihat. Ha az elmúlt 10 évben a mezőgazdasági bruttó termelési érték alakulását vizsgáljuk, akkor ilyen nagyon kedvezőtlennek az 1970-es és az 1976-os év időjárását lehet említeni, amikor a termelés növekedése az előző évihez viszonyítva nemcsak megtorpant, hanem visszaesett. Talán 1969-et és 1977-et lehet úgy minősíteni, hogy ezekben az években a mezőgazdasági termelés több év átlagához viszonyítva is jelentős mértékben nőtt.

Természetesen a termelési szerkezettől függően ennek az időjárás okozta ingadozásnak a mértéke az egyes ágazatokban (szőlő, gyümölcs, zöldség) és az egyes nagyüzemekben az átlagosnál lényegesen nagyobb lehet, mint a mezőgazdaság átlagában. Az időjárástól függő hullámzások döntően a növénytermelés eredményeiben jelentkeznek és a nagyobb arányú állattenyésztés mérsékelheti a kieséseket. Például az állami gazdaságok 1976-ban a végleges adatok szerint 1,3%-kal növelték 1975-höz képest a mezőgazdasági bruttó termelési értéket, de ez úgy jött létre, hogy az állattenyésztés termelési értéke megközelítően 10%-kal nőtt, és ez ellensúlyozta a növénytermelésben jelentkező kiesést.

A tervszerű felsőszintű állami irányításnak az átlagos években — ha a gazdasági szabályozók ezekre az évekre többé-kevésbé megfelelnek — nem kell különleges intézkedéseket tenni az időjárás okozta problémák rendezésére vagy csak kismértékben. Az irányítás szerepe akkor nő meg, ha egy-egy kiugróan rossz vagy jó évben kell a népgazdaság és a nagyüzemek szempontjából az időjárás kedvező vagy kedvezőtlen hatásait rendezni. Nagyon kedvezőtlen időjárás esetén a nagyüzemekben a személyes jövedelem és a fejlesztési források esetleges kieséseit csak népgazdasági segítséggel, tervén felüli költségvetési támogatással lehet pótolni, hogy a termelési kedvet és a fejlesztési tevékenységet kedvezőtlenül érintő hatásokat kiküszöböljük. Ellenkező esetben a nagyüzemknél jelentkező többletjövedelem és többlet fejlesztési forrás kedvezőtlenül hathat a népgazdaság egyen-

súlyi helyzetére, mert terven felüli beruházásokra teremt lehetőséget, esetleg többlet személyes jövedelem áramlik ki. Ilyenkor a népgazdaság kénytelen elvonó intézkedéseket tenni az egyensúly fenntartása érdekében. Ez pedig a nagyüzemeket érinti kedvezőtlenül és kihat a termelési kedvre stb.

Célszerű lenne olyan rendszer kidolgozása és bevezetése, ami lehetővé tenné, hogy a kedvező évben jelentkező többletforrásokat a mezőgazdasági nagyüzemek tartalékba helyeznék és tartós alapként kezelnék, kedvezőtlen időjárás esetén pedig felhasználhatnák. Így a jobb és a rosszabb évek hatásainak kiegyenlítése nem a költségvetésen keresztül történne és elkerülhető lenne, hogy a népgazdasági egyensúlyhelyzetet zavarja a többletforrás keletkezése. Ugyanakkor a nagyüzemek számára is pozitív hatása lenne azáltal, hogy a megtermelt többletjövedelem a gazdaságban marad.

2. Az 1977. évi várható termelési és pénzügyi eredményeket úgy értékelem, hogy — amennyiben a hátralevő betakarítási munkák átlagos körülmények mellett elvégezhetők — azok többé-kevésbé pótolják népgazdasági szinten is és a nagyüzemek többségében is az 1976. évi kieséseket. (Az eredmények elérésében a kistermelés is sokat segített.) A termelésnövekedés és a pénzügyi eredményjavulás több év átlagához és 1976-hoz képest is jelentős nagyságrendű. Az eredményben jelentkeznek az 1976. évi jövedelemnövelő kormányzati intézkedések hatásai is. Mégis azt kell mondanom, hogy — legalábbis az állami gazdaságok esetében — az 1977. évi vállalati termelési és nyereségterv teljesítése várható. Mind a folyó áras üzemi termelési érték, mind a nyereségtömeg a jelenlegi előkalkuláció alapján a feszes vállalati tervek körüli szinten várható, és csak nagyon kedvező betakarítás esetén lehet a tervnél egy-két százalékkal több. Az 1976-hoz képest jelentkező többlettermelés részben a már említett 1976-os jövedelemnövelő intézkedések, részben a többlettermelés, a többségében kedvező időjárás, az eszközkihasználás javulásának hatására képződött, azonban az 1976. évről áthozott készletek magasszűkített önköltsége csökkentőleg hatott. A többlettermelés elérését elősegítette a gazdálkodási fegyelem és a termelés technológiájának fejlődése mellett az eszközellátottság színvonalának növekedése. Különösen sokat fejlődött az utóbbi években a mezőgazdasági nagyüzemekben a betakarító, szállító, szárító, tároló és elsődleges feldolgozó kapacitás, amelynek révén csökkentek a veszteségek és javultak az eredmények. E területen még mindig további tartalékok vannak. Sajnos a terméktömeg átvétele késedelmes és sok veszteséggel jár, ami ismételten rámutat arra, hogy az élelmiszeripar fogadókészsége és feldolgozókapacitása nem növekedett arányosan a mezőgazdasági termeléssel.

3. Miután az 1977. évi termelés többé-kevésbé pótolja az 1976. évi lemaradásokat, véleményem szerint az 1978. évi, valamint az V. ötéves terv mezőgazdasági termelési előirányzatai teljesíthetők. Számszerű példa erre az állami gazdaságok helyzete is. A gazdaságok változatlan áron a szűken vett mezőgazdasági termelés növelését igen feszítetten — évi 6%-os növekedést előirányozva — tervezték meg. Ennek biztonságát azzal támasztották alá, hogy az állattenyésztést nagyobb mértékben tervezték növelni, mint

a növénytermelést. Az 1976. és 1977. évi együttes várható teljesítés 1975-höz képest 12%-os növekedést mutat. Ez az állami gazdaságok számára is lehetővé teszi mind az 1978. évi, mind az V. ötéves tervi előirányzat teljesítését. Ehhez azonban az szükséges, hogy a megtervezett anyagi, műszaki feltételek és az előirányzott beruházások tényleges tartalomban (férőhely, motorlóerő stb.) megvalósulhassanak.

A népgazdaság egyensúlyi helyzete nem tette lehetővé, hogy az 1977. évi kedvező eredmények alapján jelentkező többlet pénzügyi és fejlesztési források a nagyüzemeknél maradjanak és így elvonó illetve az állam bevételeit növelő intézkedésekre kerül sor. Ez a nagyüzemeket váratlanul fogja érinteni és bizonyára kedvezőtlen hatásai is lesznek. Ma még nem lehet megítélni, hogy az intézkedések kihatásainak milyen lesz a szóródása. Előfordulhat, hogy a nagyüzemek egy részét a saját erőfeszítések ellenére olyan helyzetbe hozza, hogy nem lesznek képesek ötéves tervükben előirányzott beruházásaikat — és így saját tervüket — teljesíteni, ami egyszersmind közvetett módon az egész mezőgazdaság tervteljesítését érintheti. Gondolom 1979-ben mód és lehetőség lesz arra, hogy a most elhatározott intézkedések megfelelő mélységű elemzése alapján esetlegesen a reálisan megállapítható kedvezőtlen hatások pozitív irányú rendezése is megtörténhessen. Emellett bízunk abban, hogy a nagyüzemek többsége az ez évi kedvező tapasztalatok, a várható további biológiai és technológiai fejlődés jó felhasználásával, a megtervezett, javuló eszközkihasználással pótolni tudja a szükségszerű elvonásokat és mindegyik nagyüzem az új feltételek közepette is saját maga teszi lehetővé ötéves terveinek teljesítését.

ŐRI JÁNOS,

az Országos Anyag- és Árhivatal főosztályvezetője

1. Az időjárás okozta termésingadozás a korszerű nagyüzemi mezőgazdaságban mérséklődő tendenciájú ugyan, de még hosszú távon is jelentős lesz. A mezőgazdasági nagyüzemekben új, nem várt helyzetet okoz az időjárás a termelési és értékesítési tevékenységben, a költség- és jövedelemviszonyok alakulásában. Népgazdasági szinten az időjárás okozta termésingadozás hatása a mezőgazdasági nyersanyagot feldolgozó iparban (pl. élelmiszeripar, rostipar); az exportban és az importban, valamint a lakosság ellátásában is jelentkezik. Ez utóbbi területen a legkevésbé, inkább csak az ún. piaci cikkeknel (pl. a zöldség-gyümölcs féléknél), más termékeknel általában a külkereskedelemben és a készletek, tartalékok terén jelentkezik, illetve vezetődik le a termésingadozás.

A tervezés, a szabályozó rendszer meghatározása során átlagos időjárásból helyes kiindulni. Azonban a *szabályozó rendszer* egyes elemeinél jobban figyelembe kellene venni az időjárás okozta termés- és eredményinga-

dozá
jábó
gazo
pénz
mód
nyos
gozó
kedo
polit
kere
lás,

veln
szab
a zö
„me
rögz
rend
nem
vagy

közp
ezt
az id
terve
tően

sági
járás
rünk

sokr
képz
val,
felté
járás
banl
tünk

és p
zöga
előre
term
term
lódn

dozás hatásait, mégpedig ez utóbbiak mérséklése, kiegyensúlyozása céljából. Ennek érdekében *növelni kellene a biztonsági tartalékokat* mind népgazdasági, mind vállalati szinten, és pedig részben naturáliákban, részben pénzben. A biztonsági tartalékolás formája sokféle lehet. Egyik fontos módja, hogy a feldolgozó- és raktárkapacitások terén rendelkezünk bizonyos tartalékokkal. Aktívabb, rugalmasabb legyen a felvásárló és feldolgozó vállalatok felvásárlási, feldolgozási és értékesítési, valamint a külkereskedelmi vállalatok export- és importtevékenysége. Ehhez rugalmasabb árpolitika és árrendszer is kellene, amely jobban alkalmas az időjárás okozta keresleti—kínálati ingadozások kiegyenlítetté tételére mind a felvásárlás, mind a felhasználás, illetve a fogyasztás terén.

Az árak egyensúlyi szerepét elsősorban azoknál a cikkeknel kellene növelni, amelyeknél nagy a termésingadozás és többségükben valóságos, ún. szabadpiaci áron cserélnek gazdát. Ezért nem lehet egyetérteni azokkal, akik a zöldség-gyümölcsfelvásárlási és fogyasztói árrendszert teljesen be akarják „merekíteni”. A termés és a piaci helyzet ismerete nélkül fix árakat akarnak rögzíteni az értékesítési szerződésekből. Ha túlzottan megmerekítjük az árrendszert, az megnehezíti az ingadozások levezetését és ez a folyamat majdnem kizárólag csak a társadalom egy részének, illetve vagy csak a termelők, vagy csak a fogyasztók, illetve a népgazdaság terhére történhet.

Ha olyan nagy mértékben és mereven beszabályozzuk az árakat és központi csatornákon keresztül szervezzük az áruforgalmat, mint ahogy ezt a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek többségénél tesszük, az időjárás okozta termésingadozás „levezetése”, illetve kiegyenlítése az *intervenciós felvásárlás és értékesítés* révén oldható meg többnyire célravezetően.

Az intervenciós felvásárlás és értékesítés általában jelentős népgazdasági teherrel jár, s jelentős szerepe van általában a jelentkező és az időjárás okozta piaci feszültségek feloldásában, ezért azt szabályozó rendszerünk szükséges tartozékának kell tekinteni.

Az időjárás okozta termés-, pénzbevétel-, illetve jövedelemingadozásoknak a vállalatokra gyakorolt hatását megfelelő jövedelembiztonsági alapképzésével (ennek egy része központosításával), illetve ennek felhasználásával, valamint a banki tevékenység (hitelfelvét és hitel-visszafizetési stb. feltételek) rugalmasabbá tételével célszerű mérsékelni. Arra, hogy az időjárás okozta pénzügyi problémák megoldásában, illetve mérséklésében a bankszervek milyen sokat tehetnek, kifejezetten jó tapasztalatokat szerezünk az 1976. évi kedvezőtlen időjárás okozta problémák rendezése során.

2. A mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban az 1977. évi termelési és pénzügyi eredmények várhatóan egészében kedvezően alakulnak. A mezőgazdasági termelés az 1975. évihez képest tervezett 7—8%-os növekedést előreláthatóan néhány %-kal meg is haladhatja. Ezen belül egyes ágazatok termelése eléggé eltérően alakul. Emiatt, valamint az üzemek különböző termelési feltételei és gazdálkodási színvonala miatt jelentősen differenciálódnak a jövedelmek.

A kedvező termelési és pénzügyi eredmények egy részét azonban fel-emésztí az, hogy pótolni kell az 1976. évi kedvezőtlen időjárás okozta természetbeni és pénzbeli tartalékok csökkenését, sőt a termelés további emeléséhez növelni szükséges azokat. A múlt évben a kedvezőtlen termés- és pénzügyi helyzetre tekintettel is megnöttek a hitelfelvételek, a banki szervek hitel-visszafizetési kötelezettségeket prolongáltak és egyéb könnyítéket alkalmaztak, amelyek miatt ez évben a normálisnál nagyobb banki fizetési kötelezettségnek kell eleget tenniük a mezőgazdasági nagyüzemeknek. A mezőgazdasági nagyüzemek adózási rendszere eléggé progresszív, így módon növekednek az állami elvonások is. Mindemellett valószínűleg jelentősen növekednek a vállalati rendelkezésű jövedelmek is, amelyek lehetővé teszik a személyi jövedelmek, a részesedés, a szociális és kommunális ellátás, valamint a felhalmozás tervezett növelését. Egyfelől a gazdaságok ez évben várható kedvező jövedelmi, pénzügyi helyzete, másfelől a népgazdaság — közelebbről a költségvetés — helyzetének alakulása indokoltá teszi a gazdaságok egyes támogatásainak mérséklését, illetve azt, hogy a fejlesztés nagyobb mértékben történjék saját erőből. Különösen ez utóbbi vonatkozik értelemszerűen az élelmiszeripari vállalatok nagy részére is; emellett természetesen rendkívüli problémák jelentkeznek néhány szakágazatban (például tartósítóipar, húsipar), a tervezett meghaladó mezőgazdasági termelés miatt fokozni kell az „árufogadást”, a készletezést stb.

3. Úgy ítélem meg, hogy az 1976. és az 1977. évi termelési, pénzügyi és jövedelmi eredmények biztatóak az élelmiszer-gazdaság V. ötéves terve termelési előirányzatainak teljesítése szempontjából. Az élelmiszer-gazdaságon belül azonban az egyes termelési ágazatok termelésében, fejlődésében számottevő eltérések várhatók. Ezeket a bel- és külpiazi igények alakulásával, valamint a termelés anyagi, műszaki feltételeivel összevetve kell elemezni és az éves terveket e vizsgálatok eredményeinek figyelembevételével helyes kialakítani. A népgazdasági tervet komplex gazdasági, társadalmi programnak kell tekinteni. Ezt azért kívánom hangsúlyozni, mert gyakorta a „terv”-nek csak az egyes termelési ágazatok naturális mutatóit ragadják ki és ezek elérését tekintik terveknak, és háttérbe szorídnak a tervnek a népgazdaság egészéből az adott ágazatra vonatkozó komplex értékmutatói; a hatékonyság, a gazdaságosság, a jövedelmezőség stb. Pedig ezek legalább olyan fontosak, mint az előbbiek, sőt népgazdasági szempontból fontosabbak lehetnek. Ez utóbbi komplex előirányzatok teljesítése megköveteli a termelési szerkezetnek a tartós jellegű bel- és külpiazi igényeknek megfelelő alakítását, ennek a szabályozó rendszeren keresztüli alátámasztását, továbbá indokolt lehet az egyes termelési ágazatok termelésére vonatkozó naturális előirányzatok módosítása is.

Hasonlóan komplex módon, a terv fő célkitűzései szempontjából helyes megítélni a termelés anyagi-műszaki feltételeire vonatkozó előirányzatokat is. A terv egyes előirányzataitól való eltérést — pl. az anyagfelhasználás, a fejlesztés stb. terén —, amennyiben a gazdaság a fő célkitűzések irányában fejlődik, nem helyes úgy megítélni, hogy az feltétlenül rendkívüli

bea
irán
vag
gya
tás
mel
ezt
sáb
nek
szir

tott
mén
tetl
talá
kor
lyoz
esz
nyo
vez
káb
látá



gazo
szolg
is. K
kifej
men
lam

kiala
pekt
laszt

beavatkozást, év közti szabályozórendszer-módosítást igényel. A közvetett irányítás hatásának hosszabb átfutási ideje van, mint a közvetlennek, vagy mint ahogy azt sokan elvárnák. A türelmetlenség, a szabályozó rendszer gyakori változtatása bizonytalanságot eredményezhet a vállalati magatartásban és bonyolulttá teszi a szabályozó rendszert. Ugyanakkor, ha a termelési, valamint a bel- és külpiazi igények változása tartós jellegű, indokolt ezt kifejezésre juttatni a szabályozó rendszer bizonyos elemeinek módosításában. Másként megfogalmazva: a *stabilitás és a rugalmasság* követelményének az adott körülmények figyelembevételével történő összeegyeztetésére, szintetizálására kell törekedni, ami igen nehéz, bonyolult feladat.

Az 1976. évben az ár- és a szabályozó rendszer többi elemében végrehajtott, viszonylag jelentős módosítások olyan lényeges változásokat eredményeztek a termelők magatartásában, amelyek többek szerint veszélyeztethetik a terv megvalósulását. Megítélésem szerint ezek a változások általában a terv fő célkitűzései irányába hatnak. Ezért az utóbbi évek gyakorlatát és tapasztalatait mérlegelve, véleményem szerint az ár- és a szabályozó rendszer többi elemében nem lenne helyes széles körű változásokat eszközölni az V. ötéves terv hátralevő időszakában. Természetesen bizonyos szűk körű módosítások szükségesek lehetnek, amelyeket az éves tervezési munka során célszerű eszközölni. Az V. ötéves terv hátralevő időszakában, de általában is, a fejlesztési feltételek tekintetében nagyobb előre látásra és stabilitásra kellene törekedni.



SZILÁGYI SÁNDOR,

a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium
Tervgazdasági Főosztályának vezetője

1. Az első kérdés látszólag egyszerű, valójában magában rejt a mezőgazdaság termelési-politikai céljainak kialakításától kezdve azok elérését szolgáló jogi-közigazdasági mechanizmusának meghatározását, formálását is. Egy interjú kerete természetesen nem ad módot arra, hogy részletesen kifejtsem — sőt, csak érintsem is — a kérdés kapcsán felmerülő valamennyi összefüggést. Így egyrészt tömörítésre — másrészt csupán az általam leglényegesebbnek tartott kérdések jelzésére kényszerülök.

A felsőszintű állami irányítás gyakorlatában alapvető követelmény a kialakult tendenciák alapján jelentkező lehetőségek mérlegelése és a perspektivikus ágazatfejlesztési törekvésekbe legjobban illő változatok kiválasztása. Ez rendkívül összetett munka eredményeként érhető el. Nagyon

leegyszerűsítve, tendenciaátlagok alkalmazására kerül sor. Ez, természetesen két szélsőséges lehetőséget mindenkor magában hord: nevezetesen a vis maior eseteket, valamint a többlet termelési lehetőségeket.

A visszatekintő tapasztalatok azt mutatják, hogy az időjárástól függő termelési változások megközelítőek az éves tervben számítottakkal. Hogy ez így van — amit az utóbbi egy-másfél évtized vizsgálatai bizonyítanak — főként annak köszönhető, hogy a termelési színvonal növekedésével az ingadozás mértéke csökken. Ingadozás azonban — természetesen — mindig van, s ez kisebb-nagyobb mértékben érinti a vállalatok jövedelmét is. Ezzel a jövedelempolitikában kell számolni, s emiatt is nagy szerepe van — a ki-egyenlítő szerepet is betöltő — biztonsági alap képzésének. Ennek eredménye, hogy a személyes jövedelmeket a terméseredmények miatti jövedelemingadozás csak kismértékben érinti.

Népgazdasági szinten komoly gondot nem a kisebb ingadozások okoznak, hanem egy-egy rendkívüli év miatt bekövetkező helyzet. Ezek mindenkor csak ún. össz társadalmi összefogással hidalhatók át, s nélkülözhetetlenül központi beavatkozások egész sorát igénylik (importnövelés, intervenció beavatkozás stb.). Ezekre az esetekre nem a termelési tervekben kell felkészülni, hanem a központi állami tartalékok képzésében.

A vállalati szférában azt hiszem az időjárásnál nagyobb ciklikusságot okoz a szabályozók módosítása. Elég, ha utalok itt a IV. ötéves terv időszakában szerzett tapasztalatokra, a számos területen kialakult kedvezőtlen termelési helyzetekre, melyek hatása még ma is több területen érezhető (szarvasmarha-ágazat, cukortermelés stb.).

Hogy ennek milyen kedvezőtlen hatása van a termelésen kívül az el látásra és a külkereskedelemre, nem kell bizonyítani, de példaként utalok a burgonya, a cukor közelmúltban szükségessé vált nagymértékű importjára.

Ezért nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a termeléspolitikai célokkal összhangban levő szabályozók — viszonylagos — stabilitására kellene törekedni. Ezért nem helyes a szabályozókat úgy változtatni, hogy azt ne a tartós termelési helyzet alapján mérlegelnénk. Ez sokszor több kárt okoz — hosszú átfutási hatása miatt —, mint egy-egy elemi kár.

A másik, amit hangsúlyozni kell, amennyiben a termelés ingadozásai párosulnak az értékesítési szféra átvételi nehézségeivel, akkor a gondok hatványozottan jelentkeznek. Sajnos, ilyen esetek többször előfordultak az utóbbi években. Ezért lényeges az értékesítés területén ma még jelentkező nehézségek felszámolása, a felvásárlási — értékesítési gyakorlat javítása. Ebben az évben — e téren — több irányú előrehaladás tapasztalható, melynek továbbfolytatása feltétlenül szükséges.

Az igaz, hogy a termelés technikai-műszaki megalapozottsága miatt determinált, de ma még az értékesítési gondok, zökkenők nagymértékben befolyásolják a termelési kedvet. Különösen érzékeny az ilyen jellegű hatásokra a kisgazdasági szektor, mely — természeténél, adottságánál fogva — rugalmasan változtatni tudja termelését.

A kérdéshez kapcsolódva problémaként kell megemlítenem, hogy a mezőgazdasági termelés növekedése — köztudottan — gyorsabb volt, mint

a feldolgozókapacitások bővülése. Emiatt egyes területeken (pl. tárolás, hűtés) feszültségek keletkeztek, melyek megszüntetése elkerülhetetlen. Emellett gondot okoz az is, hogy a terméktöbbletek levezetésére az iparnál nem áll rendelkezésre tartalékkapacitás, ami miatt nem elhanyagolható veszteségek érik az egyes termelőágazatokat, s természetesen a népgazdaságot is. Az okszerű gazdálkodási követelmények miatt a tartalékkapacitások létrehozása feszítőleg ható szükséglet.

2. Ismeretes, hogy a népgazdasági terv ez évben a *mezőgazdaság* számára nagy feladatot határozott meg, az előző évihez viszonyítva 10–12%-os termelésnövekedést irányzott elő. Az alapos felkészülés, az összességében kedvező időjárás eredményeként a tervfeladat végrehajtása időarányosan, jól halad, s azzal számolhatunk, hogy a mezőgazdaság bruttó termelése — 1977-ben — a tervnek megfelelően 10–12%-kal meg fogja haladni az előző évit.

Előzetes számításaink azt mutatják — ha az év hátralevő hónapjaiban az időjárási körülmények kedvezőek lesznek — a növénytermelés bruttó értéke a mezőgazdaság átlagát meghaladóan nő, míg az állattenyésztésé valamivel az átlagos növekedés alatt marad, de így is kisebb mérvű tervtúlteljesítés várható.

Mindez természetesen még nagyon sok körülménytől függ, hiszen két hónap alatt mintegy 15 millió tonna, jelentős részben romlandó árut kell betakarítani, elszállítani, feldolgozni, raktározni.

Néhány fontosabb tapasztalatot kívánok megemlíteni. Ilyenek például:

- az idén minden idők legnagyobb búzatermését takarítottuk be;
- a termelést ösztönző intézkedések eredményeként a zöldség- és burgonyatermelés bővült, az ellátás javult. A zöldség átlagára mintegy 15%-kal, a gyümölcsé 12%-kal volt alacsonyabb, mint 1976 azonos időszakában;
- az állattenyésztés minden ágazatában kedvező irányú fejlődés tapasztalható. A nagyüzemek — a tervvel összhangban — fejlesztik állatállományukat s annak termelését, s egyidejűleg a háztáji és kisegítő gazdaságok állattenyésztői tevékenysége is bővült.

Az *élelmiszeriparban* a népgazdasági terv 6%-os növekedést irányzott elő 1977-re. Az év eddigi részében az élelmiszeripar termelésnövekedése 9% körül alakult. Joggal feltételezhetjük, hogy a növekedés eddigi üteme az év hátralevő részében is megmarad.

Ágazati tervünk céljainak megfelelően alakult az élelmiszeripar termelési szerkezete is. Például a húst és az állati termékeket, valamint a zöldség-gyümölcsöt feldolgozó iparágak termelése nagyobb ütemben növekedett, míg a sütő- és tésztaipar termékkibocsátása — a kereslethez igazodva — csökkent az elmúlt év azonos időszakához képest.

Mindenképpen ki kell emelnem, hogy a termelés növekedése a jobb alapanyag-ellátás és a szervezettebb munka következménye.

Az év eddig eltelt időszakában az ágazat külkereskedelmi forgalma eltért az előirányzattól, elsősorban a nem szocialista relációban. Ennek ellenére exportunk mennyiségében az előirányzatoknak megfelelően alakul.

Az import azonban — főként a fahéj- és kávétermékek többlete, valamint a kávé, a kakaó magas beszerzési árai miatt — lényegesen meghaladja az előirányzatot. Az egyenleg tehát kedvezőtlenebb az előirányzatnál, aminek bizonyos mérvű javulásával számolhatunk az év végéig.

Az e téren jelentkező nehézségeink kétirányúak: egyrészt a tőkés piaci korlátok nehezítik a termékkivitel nagyobb mérvű növelését — igaz, hogy a minőségi követelményeknek sem tudunk minden esetben megfelelni —, másrészt a hazai termeléshez használt import alapanyagok drágulása, beszerzési korlátja ugyancsak számos nehézséget okoz.

Összességében úgy ítélem meg, hogy termelési helyzetünk lényegesen javult az elmúlt évihez képest, sikerült az idei termelési lendülettel behoznunk a múlt évi ütemvesztés nagy részét, s így középtávú tervezőjaink együttes teljesítésére reális lehetőségeink vannak.

A pénzügyi helyzetet érintően a következőket lehet megemlítenem. A termelésnövekedéssel összefüggésben az 1977. évben mind a mezőgazdaságban, mind az élelmiszeriparban kedvezően alakulnak a vállalati jövedelmek. A mezőgazdasági nagyüzemek összességében elérik a tervezett vállalati eredmény színvonalát — amire az utóbbi években nem volt példa —, míg az élelmiszeripar mintegy 10–15%-kal túlteljesíti. Tehát a jövedelmek növekedési üteme megfelel a termelés növekedésének, sőt a mezőgazdaságban némileg elmarad attól.

Az ezévi nyereségből képezhető alapok közül a fejlesztési forrás — elsősorban az amortizációs kulcsok növelése és a jövedelmek átrendeződése miatt — nagyobb annál, mint ami az V. ötéves tervben rögzített beruházási színvonal megvalósításához szükséges. Ezért a pénzügyi egyensúly javítása, továbbá a beruházási vásárlóerőnek a tervezett szintre történő mérséklése érdekében bizonyos forráscsökkentő intézkedések szükségessé váltak. Meg kell azonban jegyezni, hogy értékben a terv szintjére beszabályozott fejlesztések — az áremelkedések miatt — nem biztosítják a tervezett kapacitásbővítések megvalósítását.

3. A két előző kérdés kapcsán némileg már ezt a témakört is érintetem. A következő évben azért, hogy az V. ötéves terv előirányzatait teljesíteni tudjuk — még egy viszonylag kedvező év után is — nagy feladatokat kell megoldani. Az V. ötéves tervben ágazatainkra meghatározott feladatok változatlanul helytállóak, összetételében bizonyos változásokkal azonban számolunk.

A mezőgazdasági termelésnek 1978-ban — az idei tervhez képest — körülbelül 4%-kal kell növekednie. A termelésnövekedést elsősorban a nagyüzemektől várjuk, de egyidejűleg továbbra is ki kell használni a háztáji és kiegészítő gazdaságok termelési lehetőségeit.

A növénytermelésben kialakult vetésszerkezet lényegében kielégíti a nép gazdasági szükségleteket.

Az alakul, indokol

Mi a nagy

Az növekedés az átlag

Mi problémák

Az ciklusok

éves termelés

kedvezően

különleges

hető, gazdasági

konstrukció

Az termelés

felelősség

kezik

Ez gondok

Az sítási

a fejlődés

szerelés

ható alapja

okozhat

Az az üzlet

kéber

figyelem

seket

Azzal számolunk, hogy a gabonafélék vetésterülete az ideai szint körül alakul, a zöldségfélék területén belül viszont szerkezetváltozást tartunk indokoltnak.

Mivel a szőlő-gyümölcságazatban a telepítések üteme nem kielégítő, a nagyüzemi telepítések növelését feltétlenül szükséges fokozni.

Az állattenyésztés idei várható termelésének — a tervet meghaladó — növekedése, valamint korlátozott fejlesztési lehetőségeink alapján 1978-ban az átlagosnál mérsékeltbb termelésnövelést lehet előírni.

Mindezek részletes kibontásától most eltekintek, inkább két lényeges problémakörre szeretném a figyelmet ráirányítani.

Az egyik az anyagi-műszaki megalapozásban tapasztalható helyzet. Az ma már széles körben ismert, hogy a mezőgazdaság a jelenlegi tervciklusban nem rendelkezik annyi beruházási lehetőséggel, mint az előző öt-éves terv időszakában. Emellett még a beruházási javak árai is jobban emelkednek. Önmagában már ezek is sejtetik, hogy a termelőkapacitások szűkülnek. Hogy ez ma még a termelés eredményeiben drasztikusan nem érezhető, két tényezőnek köszönhető: az egyik, hogy a háztáji és kisegítő gazdaságok eredményei a vártnál magasabbak, a másik pedig, hogy a rekonstrukciós beruházásokkal tudtuk bővíteni a termelőkapacitásokat.

Az különösebb bizonygatás nélkül is előre látható, hogy amennyiben a termelés anyagi-műszaki feltételei nem növekednek a szükségleteknek megfelelően, akkor a következő, VI. ötéves terv indításakor egyszerre jelentkezik az állóalapot elodázott pótlása miatti probléma.

Ezért az a véleményem, hogy még az V. ötéves terv hátralevő éveiben gondoskodnunk kellene a jelenleginél több beruházási lehetőségről.

A termelési eredmények nem indokolnák a szabályozó rendszer módosítását. Az ismert népgazdasági feszültségek azonban szükségessé teszik a fejlesztési források ágazatonként eltérő korlátozását a szabályozó rendszeren keresztül. Arra azonban nagyon kell ügyelni, hogy a több évre kiható elvonást nem lehet egy év, különösen egy kedvező év eredményei alapján meghatározni, mert ez már egy közepes évben is feszültséget okozhat.

Egy kedvező évnél a mezőgazdaságban azt is biztosítani kell, hogy az üzemek tartalékukat feltöltsék és — a termelési kedv fenntartása érdekében — élvezzék a több munka eredményét. Amennyiben ezt nem vennénk figyelembe, a nyugodt termelésfejlesztést csönkítanánk, a kezdeményezéseket korlátoznánk.

A szabályozó rendszer összességében jól szolgálja az V. ötéves terv termeléspolitikai célkitűzéseinek megvalósítását, ezért változtatni nem célszerű, bár ösztönző szerepének növelésére továbbra is törekedni kell.